

ZADENVA STROKOVNO STALIŠČE ZBORNICE O PREKOMERNEM TURIZMU

9. OKTOBER, 2026
BLED

Dan arhitektov, Bled, 9. oktober 2026

Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije ugotavlja, da vidni učinki turistične preobremenjenosti, kot so gneča, preobremenjena infrastruktura, višje cene storitev in stanovanj ter spreminjanje namenske rabe prostora, marsikje v Sloveniji ne odražajo več le neravnovesij, ki jih turistična dejavnost povzroča v prostoru. Ponekod jasno kažejo, da je prag obremenitve prostora že presežen.

Kot strokovna organizacija arhitektov, krajinskih arhitektov in prostorskih načrtovalcev zbornica ocenjuje, da prekomerni turizem ni zgolj posledica velikega števila obiskovalcev, temveč tudi odsotnosti ustreznega načrtovanja. Turizem ni abstraktna gospodarska dejavnost: odvija se v konkretnem prostoru in ga trajno preoblikuje. Vrednost, ki jo tržijo turistični ponudniki, izhaja iz kakovosti prostora in krajine, ki so ju skozi čas s svojim delom ustvarjali prebivalci. Ta vrednost temelji na krajini, kulturni dediščini, naravnih vrednotah, javni infrastrukturi in vsakdanjem življenju lokalnih skupnosti. Krajev zato ne smemo obravnavati zgolj kot turističnih proizvodov ali destinacij, temveč predvsem kot življenjske prostore.

Vsak prostor ima nosilno zmogljivost in spremembe rabe zemljišč in stavb, vplivi na stanovanjski trg, predvsem pa posegi v javni prostor in krajino, lahko trajno ogrozijo to nosilnost.

Če se bo turizem v prostoru še naprej razvijal brez ustreznih strokovnih podlag in presoje, lahko njegove negativne posledice ogrozijo prav tisto, kar trži: krajino, naravno in kulturno dediščino.

Ob Dnevu arhitektov 2026, ki je potekal pod naslovom *Prostor pod pritiskom*, Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije zavzema naslednja stališča:

1. Ocena nosilne zmogljivosti prostora mora postati obvezna strokovna podlaga prostorskih aktov

Zbornica meni, da je treba oceno nosilne zmogljivosti prostora za odločitve o novih nastanitvenih zmogljivostih in turistični infrastrukturi vključiti v sistem prostorskega načrtovanja kot obvezno strokovno podlago. Upoštevati jo je treba v državnem prostorskem redu, regionalnih prostorskih načrtih in občinskih prostorskih aktih. Za regionalne prostorske plane vseh razvojnih regij naj njeno pripravo zagotovi država prek ministrstva, pristojnega za turizem, na lokalni ravni pa naj jo zagotovijo občine, v katerih je turizem pomembna razvojna dejavnost ali lahko pomembno vpliva na prostor in okolje.

Ocena nosilne zmogljivosti ne sme biti enkratna, temveč mora temeljiti na stalnem spremljanju stanja prostora, ki poleg števila obiskovalcev zajema tudi rabo virov, obremenjenost infrastrukture in javnega prostora ter spremembe stanovanjskega fonda. Ker tokovi obiskovalcev in razvojni pritiski presegajo občinske meje, je treba nosilno zmogljivost presojati tudi na ravni širših funkcionalnih območij. Na najbolj obremenjenih lokacijah je treba dostop usmerjati z rezervacijskimi sistemi.

Turizem in prostočasne dejavnosti lahko zaradi svojih prostorskih potreb poslabšajo okoljsko, družbeno in bivalno kakovost prostora, zlasti tiste značilnosti, od katerih so same odvisne: prepoznavnost krajine, dediščinske vrednote in ohranjenost narave.

Brez ocene obremenitev, ki jih prostor še prenese, so odločitve o novih nastanitvenih zmogljivostih in turistični infrastrukturi arbitrarne in tvegane.

2. Prostorski načrtovalci niso orodje za legitimizacijo vnaprej sprejetih odločitev investitorjev

Zbornica svoje člane, arhitekta, krajinske arhitekta in prostorske načrtovalce poziva, da pri svojem delu udeležujejo visoke standarde in strokovna načela. Pri projektih na turističnih območjih se morajo poglobiti v kontekst kraja, povezati z drugimi strokami ter produktivno sodelovati s pristojnimi institucijami in mnenjedajalci. Naročnikom so dolžni pojasnjevati, kako pristopiti k prostorskim posegom v turistično obremenjenem okolju, in pri razvoju projektov vztrajati pri strokovnih stališčih in argumentih. Načelna drža stroke pa bo učinkovita le, če jo bo podpirala dosledna prostorska politika na ravni države in občin.

Zbornica meni, da je zavrnitev naročila projektiranja novih turističnih kapacitet skrajni odziv, ne prvi. Člani zbornice pa so dolžni zavrniti naročila, kjer bi lahko prišlo do kršenja veljavnih predpisov in prostorskih aktov ter so v nasprotju s *Kodeksom poklicne etike članov zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije*. Posebno pozornost morajo nameniti naročilom za nove turistične zmogljivosti, kadar se načrtujejo brez ustreznih strokovnih podlag, zlasti na območjih, kjer je turistični pritisk že zelo velik. Člani zbornice projekte izdelujejo na podlagi strokovnih standardov, ne kot strokovno kritje naročnikom, ki vztrajajo pri neprimernem obsegu in obliki posegov po lastni zamisli.

3. Lokalno življenje in turizem se morata prepletati

Naloga arhitektov, krajinskih arhitektov in prostorskih načrtovalcev je soustvarjanje prostorov, ki povezujejo vsakdanje življenje lokalne skupnosti s turističnimi dejavnostmi. To zahteva porozne prostore, v katerih se prepletajo lokalno in turistično, delo in počitek, dnevni opravki, praznovanja in izjemna doživetja. Novi posegi morajo izhajati iz merila in identitete kraja. Generične turistične tipologije ustvarjajo anonimna okolja brez značaja, že en sam preobsežen objekt pa lahko trajno spremeni podobo manjšega kraja. O njegovem razvoju morajo odločati prebivalci, prostorska politika pa mora dosledno uveljavljati sprejeta pravila. Prepletanje lokalnega življenja in turizma je mogoče le, če prebivalci v kraju lahko ostanejo. Na območjih največjih turističnih pritiskov morajo imeti zato pri novih rabah zemljišč prednost stanovanja in storitve za stalne prebivalce, obstoječi stanovanjski fond pa mora ostati namenjen bivanju.

4. Prenova dediščine je javna naloga države in lokalnih skupnosti

Ohranjanje kulturne in naravne dediščine ter krajine je naloga države in lokalnih skupnosti, ki se mora pregledno financirati iz javnih sredstev. Zbornica nasprotuje posebnim dajatvam, ki bi dodatno obremenile turistične ponudnike, podpira pa možnost namenske porabe dela turistične takse za ohranjanje kulturne dediščine, narave in krajine.

Turizem lahko prispeva k prenovi dediščine, ne sme pa postati njen edini namen. Turistična raba mora biti podrejena kulturni, izobraževalni in družbeni vlogi dediščine, posegi pa morajo spoštovati njeno zgodovinsko zasnovo. Prenova in upravljanje dediščine morata izhajati predvsem iz potreb lokalnega prebivalstva ter krepiti njeno javno, kulturno in družbeno vlogo.

ZAVEZA ZBORNICE

Zbornica bo kot zastopnica javnega interesa na področju urejanja prostora in v okviru svojih pristojnosti pripravila **pobudo pristojnemu ministrstvu, da se ocena nosilne zmogljivosti prostora opredeli kot obvezna strokovna podlaga pri odločanju o umeščanju novih nastanitvenih zmogljivosti in turistične infrastrukture v prostor.**

V javne natečaje, ki jih pripravlja in organizira za investitorje, bo vključila merila za presojo vplivov načrtovanih posegov na nosilno zmogljivost prostora in vsakdanje življenje lokalne skupnosti, ter vsebine povezane z načrtovanjem za turizem vključila v program stalnega poklicnega usposabljanja svojih članov.

Zbornica poziva pristojna ministrstva in občine, naj ta stališča upoštevajo pri pripravi prostorskih aktov in pri upravljanju turističnih območij ter ponuja svojo strokovno podporo pri njihovi pripravi in implementaciji.